

Oud en opnieuw actueel: toegankelijk maken

In het verrassend rijk geïllustreerde boek *Handgeschreven Wereld van Hogenelst en Van Oostrum* (Prometheus, 1995) geven de auteurs een beeld van de vele soorten documenten geproduceerd in de Middeleeuwen in het Nederlands cultuurgebied. Dergelijke documenten zijn ooit gevonden en weer netjes bewaard en opgeborgen. Maar voor het onderzoek van historici en letterkundigen zouden ze eigenlijk toegankelijk moeten zijn. In deze vakgebieden kent men het probleem van de toegankelijkheid al heel lang. Veel materiaal is aanwezig (bijvoorbeeld de briefwisseling tussen politici), maar de documenten zelf moeten worden opgespoord, bijvoorbeeld in familiearchieven. Meestal bestaat zo'n familiearchief uit allerlei dozen ergens op zolder. Opsporen en beschikbaar stellen van documenten is hier als het ware een aparte tak van het onderzoekswerk. Nadat ze zijn opgespoord en geordend, worden de documenten in een of andere vorm uitgegeven of toegankelijk gemaakt. Denk bijvoorbeeld aan de Dode Zee-rollen, die nadat ze zijn geprepareerd, geordend en van context voorzien, voor onderzoekers toegankelijk worden gemaakt of in een andere vorm beschikbaar worden gesteld.

Ook organisatieonderzoekers kennen het probleem dat de data te vinden zijn in documenten die eerst opgediept moeten worden. Het archief van de organisatie kent echter vele vormen en is verspreid over diverse afdelingen en/of medewerkers. Het beschikbaar maken is hier dan ook meestal een apart onderzoeksproject, dat noodzakelijk voorwerk is voor de beantwoording van de eigenlijke vraagstelling.

Veel hedendaags kwalitatief onderzoek produceert ook documenten die een langzame verdwijningsroute volgen via allerlei, al dan niet universitaire, kelders. Ik moest daar aan denken naar aanleiding van de bespreking door Daniël Schuurbijs van Cassell en Symon (KWALON 33). Daarin wordt het werken met Kelly's Repertory Grid-methode genoemd. Het gaat mij niet om de al dan niet kwantitatieve bewerking van het materiaal, maar mij gaat het om de interviewstrategie die hierbij wordt gebruikt. De Kelly's Repertory Grid-procedure is gebaseerd op een zeer interpretatieve vorm van interviewen. Betekenissen worden door respondenten geproduceerd wanneer zij de overeenkomsten en verschillen tussen een drietal voor hen zeer relevante objecten overdenken. Zelf heb ik deze procedure gevolgd door leerkrachten steeds drie willekeurig gekozen namen van leerlingen voor te leggen met de eenvoudige vraag wie lijken op elkaar en verschillen van de andere? De leerkracht drukt dat uit in een of meer kenmerken (door Kelly constructen genoemd), en vervolgens worden steeds weer andere drietallen voorgelegd tot de leerkracht zich gaat herhalen in al eerder genoemde kenmerken (wat veelal gebeurt na het bespreken van zo'n 15 combinaties).

In onderzoeksverslagen worden meestal alleen *bewerkingen* van deze interviews gepresenteerd, nooit het oorspronkelijke interviewmateriaal. Terwijl dit interviewmateriaal ruim zicht geeft op het wereldbeeld van de leerkracht en dus vanuit heel verschillende

invalshoeken zou kunnen worden geanalyseerd, wordt het nooit beschikbaar gemaakt voor andere onderzoekers om het vanuit andere vraagstellingen te analyseren.

Voor het meeste interviewmateriaal geldt precies hetzelfde: er is grote moeite gedaan om de respondenten aan het spreken te krijgen, maar hooguit krijgen we via enkele citaten in het artikel een klein kijkje in het basismateriaal. Hier zou een archieffunctie van een interuniversitair instituut een rol kunnen spelen, zodat ook voor kwalitatieve onderzoekers onderzoeksmateriaal voor secundaire of nieuwe analyse beschikbaar kan komen.

Nog erger is het gesteld met een nieuw soort vluchtig materiaal zoals dat verschijnt op internet. Zo begeleid ik een onderzoek naar de beeldvorming over Europa zoals die naar voren komt in publicaties (websites) op het internet. Een case is bijvoorbeeld de wijze waarop Europese politieke partijen zich bij de verkiezingen voor het Europees Parlement op hun website presenteren en hoe daarin over Europa wordt geschreven. De betreffende websites zijn toegankelijk, maar worden na verloop van tijd gewijzigd of verdwijnen geheel. Dat betekent dat voor dit onderzoek het materiaal eerst gearchiveerd moet worden voordat we het kunnen analyseren. Het op deze wijze gearchiveerde en geordende materiaal zou voor controle van de analyse, dan wel voor onderzoek vanuit andere invalshoeken, daarna aan anderen beschikbaar moeten worden gesteld.

Bij al dit soort bezigheden rond beschikbaar stellen van materiaal geldt momenteel dat iedereen eigen procedures en criteria volgt. Soms houdt dat niet meer in dan het eenvoudigweg kopiëren van het databestand. Voor het kwantitatieve onderzoek heeft men al langer een aantal regels geformuleerd waaraan een onderzoek moet voldoen wat betreft structuur van het databestand en aanwezigheid van contextmateriaal (codeboeken, materiaalbeschrijving) om voor archivering in aanmerking te komen. Het voordeel daarvan is dat min of meer impliciete regels die met kwaliteit te maken hebben, bij de opzet en veelal ook de subsidiëring van het onderzoek, een rol gaan spelen.

Voor kwalitatief onderzoek ontbreekt de reglementering van de opslag nog, omdat het archiveren van dit soort materiaal tot nu toe te veel ruimte eiste. Het Steinmetz-archief was dan ook vooral gericht op het archiveren en toegankelijk maken van kwantitatieve databestanden. De digitalisering van het documentenmateriaal maakt dat het probleem van de opslag veel minder een rol speelt. De archivering van kwalitatief onderzoek en het toegankelijk maken van het ruwe materiaal kan dus beginnen. Van de historici kunnen we veel leren over de eisen die aan het beschikbaarstellen moeten worden gesteld. Echt iets voor NWO om zo'n project te financieren.

Fred Wester